QORTI TAL-MAGISTRATI (MALTA)

Magistrat
Dr. Consuelo Scerri Herrera LL.D. DIP. MATR. (Can.)

Seduta mizmuma llum, 7 ta' Marzu 2018

Rikors Numru: 254/2016 CSH

GasanMamo Insurance Limited (C3143) kif surrogata fid-drittijiet tal-assigurat taghha Gasan Zammit Motors Limited skond il-ligi u skond il-polza ta' assisgurazzjoni (Claim C151059)

Vs

Sullivan Maritime Limited (C20340) bhala agenti tas-socjeta' estera Grimaldi Euromed Spa

Il-Qorti,

Rat ir-rikors prezentat mis-socjeta' GasanMamo Insurance Limited (C3143) fil-11 ta' Ottubru, 2016 fejn talbet lil din il-Qorti tikkundanna lis-socjeta' konvenuta thallasha s-somma ta' sitt elef, hames mija u sittin Euro u tnejn u tmenin centezmu (€6,560.82) rapprezentanti hsarat u danni sofferti minn Gasan Zammit Motors Limited fil-vetturi bix-Chassis number 24122, 37651 u 37632 li gew trasportati mill-Italja ghall-Malta abbord il-vapur Grande Gana permezz ta' polza ta' karigu rilaxxat mill-intimati liema vetturi waslu Malta f'April 2015 (E/Cargo Napoli shipment reference 2015602339191) u nstab illi meta nhattu

mill-vapur tali vetturi kellhom diversi hsarat li ghalihom hija responsabbili s-socjeta' trasportattrici konvenuta.

Illi a bazi tal-polza ta' assigurazzjoni rilaxxjata mis-socjeta' attrici assiguratrici lil Gasan Zammit Motors Limited, hija hallsset lill-assigurat taghha skond l-ligi u l-istess polza u b'hekk giet debitament surrogata.

Bl-ispejjez u bl-interessi mid-data tal-prezentata ta' dan ir-rikors, kontra l-konvenuti li minn issa huma ngunti ghas-subizzjoni.

Rat ir-risposta ta' Sullivan Maritime Limited noe pprezentata fil-15 ta' Novembru, 2016 fejn gie eccepit:

"1. Illi ghal kull buon fini jinghad li s-socjeta' konvenuta tagixxi bhala l-agent tal-principal taghha, s-socjeta' armatrici 'Grimaldi Euromed SpA', u mhux 'Grimaldi Euromed SpA di Navigazione', kif gie indikat mis-socjeta' rikorrenti fir-rikors promotur taghha.

2. Illi in linea preliminari u minghajr pregudizzju ghas-suespost, dina l-Onorabbli Qorti hija svestita mill-gurisdizzjoni skond klawsola numru 2 tat-termini u l-kundizzjonijiet tal-polza ta' karigu (B/L Nru 310092899) in kwistjoni.

3. Illi in linea preliminari ukoll u minghajr pregudizzju ghas-suespost, it-talbiet tas-socjeta' attrici huma preskritti ai termini tal-paragrafu 6 tal-Artikolu III tal-Iskeda dwar il-Garr ta' Merkanzija bil-Bahar (Kapitolu 140 tal-Ligijiet ta' Malta), liema terminu huwa wiehed ta' dekadenza.

4. Illi, preliminarjament ukoll, u minghajr pregudizzju ghas-suespost, it-talba tas-socjeta' attrici hija preskritta bit-terminu ta' sena ai termini ta'

klawsola numru 17(2) tat-termini u kundizzjonijiet tal-polza ta' karigu kif ukoll ai termini tal-Hague Visby Rules li jifformaw parti mil-ligi Taljana li hija mnizzla bhala l-ligi applikabbli skond l-istess polza ta' karigu.

5. *Illi, fil-meritu, u minghajr pregudizzju ghas-suespost, it-talbiet tas-socjeta' attrici huma kollha nfondati fil-fatt u fid-dritt, u ghandhom jigu respinti bl-ispejjez.*

6. *Illi subordinatament u dato ma non concesso, jekk jirrizulta illi s-socjeta' attrici b'xi mod jirnexxilha tipprova l-allegati danni u li dawn gew ikkawzati minhabba xi nuqqas, tort jew negligenza tas-socjeta' konvenuta, din it-talba hija xorta wahda limitata skond it-termini u l-kundizzjonijiet tal-polza ta' karigu u skond l-imsemmija Hague Visby Rules.*

7. *Illi ghal kull buon fini qed jigi sottomess li d-dokumentazzjoni anness mar-rikors promotur jidhru li jirrelataw ma' konsenji ohra u ghaldaqstant m'humiex relevanti fil-kuntest tal-allegat pretenzjonijiet migjuba mis-socjeta' attrici permezz ta' dawn il-proceduri odjerni.*

8. *Salv eccezzjonijiet ulterjuri permessi mil-Ligi.*"

Rat li fil-31 ta' Jannar, 2017 is-socjeta' Sullivan Maritime Limited noe ipprezentat nota b'affidavit tar-rapprezentant taghha Joseph Bugeja mmarkat bhala Dok SML02.

Joseph Bugeja fl-affidavit tieghu ddikjara li huwa General Manager ta' Sullivan Maritime Limited, kumpanija Maltija bin-numru ta' registrazzjoni C20340 u li ghandha l-indirizz 21/22, St. Barbara Bastion, Valletta MRS 3000. Bugeja qal li ilu mpjegat mal-kumpanija ghal dawn l-ahhar hdax-il sena.

Bhala agent il-kumpanija toffri bosta servizzi relatati ma' shipping, fosthom imma mhux limitati, fit-tehid ta' *bookings* ghall-garr ta' Ro-Ro Cargo kif ukoll United and Conventional Cargo by sea. Enfasizza li l-kumpanija toffri dawn is-servizzi fil-kapacita' taghha ta' agent lokali ghan-nom ta' foreign carrier u huwa dan il-foreign carrier li effettivament igorr il-merkanzija jew it-trailers fuq il-bastimenti taghhom lejn u minn Malta. Il-kumpanija tieghu hija biss agent lokali li tiehu hsieb tiehu l-bookings u tircievi l-hlasijiet ghan-nom tal-foreign carrier. Ikkonferma li Sullivan Maritime Limited, qatt ma offriet servizzi ta' shipping ghan-nom taghha stess.

Spjega li s-socjeta' Sullivan Maritime Limited ilha l-agent lokali ta' numru ta' kumpaniji taht il-kappa ta' Grimaldi Group ftit iktar minn ghoxrin sena, cioe' mill-1996. Grimaldi Lines joperaw numru ta' bastimenti f'rotot differenti fil-Mediterran.

Kompla li mill-2006, Grimaldi Group sar l-operatur principali ta' Roll-on/Roll-off (Ro/Ro) trading, minn u lejn Malta. Qal li Ro-Ro Vessels huma bastimenti apposta li jgorru merkanzija bir-roti, bhal trucks, semi-trailer trucks u trailers. Dawn jittellghu u jitnizzlu minn fuq il-bastiment fuq ir-roti taghhom stess jew billi tintuza platform vehicle.

Din il-claim tirrigwarda hsarat li allegatament saru fuq tliet vetturi tat-tip Ford bin-numri tax-chassis WF0DXXTTGDFD24122, WF0XXXTTGXFE37651 u WF0XXXTTGXFE37632. Esebixxa kopja tal-Bill of Lading bin-numru S310092899 (Dok. JB1) li juri li din il-vettura kienet parti minn shipment ta' hamsa w ghoxrin (25) vettura tat-tip Ford Transit godda li ddahhlu Malta minn Yenikoy(Turkija) via Salerno (Italja). Mill-istess Bill of Lading jidher ukoll li x-shipper kien Ford Otomotiv Sanati A.S. fit-Turkija u l-consignee kien Gasanzammit Motors Limited ta' Gasan Centre, Imriehel, Malta. Il-carrier kien Grimaldi Euromed S.p.A.

Spjega li l-prassi hi li l-*contract of carriage* isir bejn ix-shipper u l-carrier, madanakollu d-drittijiet tax-shipper fil-konfront tal-carrier, skond il-Bill of Lading normalment jghaddu lill-consignee mal-passagg tal-proprjeta' li tkun giet trasportata. Ghalhekk malli l-consignee jhallas lix-shipper u jircievi l-merkanzija, dan jista' jtella' lill-carrier il-Qorti. Dan skond il-Bill of Lading.

Ghaldaqstant il-Bill of Lading huwa prova tal-*contract of carriage* li f'dan il-kaz kien hemm bejn il-carrier u l-consignee ghat-trasport tal-merkanzija hemm elenkata u t-trasport isir skond it-termini u l-kondizzjonijiet imsemmija fih. Konsegwentement it-trasport tat-tliet vetturi in kwistjoni, jaqa' taht it-termini u l-kondizzjonijiet fil-Bill of Lading numru S310800511 (Dok. JB1).

Ix-xhud ghamel referenza ghall-Klawsola numru 2 tal-imsemmija termini u kondizzjonijiet bit-titlu Law and Jurisdiction, li jghid:

"*Any and all claims and/or disputes arising under the contract of carriage evidenced by the Bill of Lading or in connection therewith shall be brought before and determined by the Court of Naples and in accordance with the law of Italy unless otherwise provided herein."*

Ghalhekk, zied, kull azzjoni legali li tista' ssir mix-shipper jew mill-consignee kontra l-carrier, ghandha ssir fil-Qrati ta' Napli gewwa l-Italja u l-ligi applikabbli ghandha tkun dik Taljana.

Zied jispjega li meta l-bookings isiru online tramite s-sistema Fast Booking, il-klijent jinghata booking confirmation u din tispjega car li "*upon shipment Grimaldi's bill of lading conditions/terms shall apply*".

Qal ukoll li l-vetturi waslu Malta u kienu *discharged* fl-20 ta' April 2015. Mid-dokumenti notifikati lil Sullivan Maritime Limited, jidher li dawn il-proceduri gew istitwiti fil-11 ta' Ottubru 2016.

Sostna li Sullivan Maritime Limited, bhala agenti tal-foreign carrier, ghandha tithalla tressaq l-istess difiza, cioe' li tinghata l-istess protezzjoni moghtija permezz tat-termini u kondizzjonijiet tal-Bill of Lading.

Joseph Bugeja xehed fil-11 ta' Ottubru 2017, fejn iddikjara illi fl-affidavit tieghu hu qal li x-shipment isir skont il-kondizzjonijiet tal-bill li f'dan il-kaz kien esebit mal-affidavit tieghu, DOK JB1, u l-carrier f'Malta huwa rapprezentat minna bhala agenti tal-carrier, naturalment dejjem taht il-kundizzjonijiet tal-garr kif stipulat fil-polza.

Qal illi huwa minnu wkoll li l-arrangament fil-bidu jkun bejn ix-shipper u l-carrier u l-consignee jiggwida ruhu bil-kundizzjonijiet tal-polza li jkunu gew iffirmati bejn ix-shipper u l-carrier. Il-consignee qatt ma jkun infurmat, qatt ma jkun parti mill-polza. Ikun biss ricevitur tal-merkanzija li tkun ser tigi ghandu tramite x-shipper.

Saritlu riferenza ghall-klawsola li tinsab taht il-General Terms and Conditions of the Contract of Carriage, b'mod partikolari, taht l-intestatura Law and Jurisdiction u dan wara li hu kkwota parti minnha biss fl-affidavit tieghu. Xtaq jghid ukoll li effettivament, il-klawsola 2 ghandha tkompli kif effettivament hemm miktub fuq il-kuntratt illi "the carrier, however, reserves the right to take legal action against the merchant and/or the holder as well as any other competent Court." Spjega illi ghalhekk, il-klawsola kif inhi stipulata, huwa veru li l-carrier jirriserva d-dritt tieghu li jiehu assjonijiet legali ulterjuri fi Qrati ohra jekk ikun il-kaz.

Mistoqsi x'inhi l-procedura dwar il-fast booking system imsemmija fl-affidavit tieghu, qal illi hemm sistema elettronika lokali f'Malta fejn tippremetti shipper minn Malta biex flok ma joqghod jibghat fax jew emails regolari hemm sistema fejn jista' jaghmel il-bookings tieghu direttament. Qal 'it is an app system', IT system.

Xtaq jispjega li hafna mis-servizzi tal-Grimaldi huma dedikati ghat-trailers u ghalhekk, huma ghalhekk ikkreaw facilita' iktar facli sabiex isir il-booking u din is-sistema cioe' din l-app, giet provduta bhala Sullivan Shipping bhala agent tal-Grimaldi, pero' xtaq jghid ukoll illi l-karozzi ma jigux ibbukkjati through this fast booking system li ghaliha wkoll jezistu terms and conditions.

Qal illi hu mhuwiex f'pozizzjoni li jesebixxi kopja ta' dawn il-kundizzjonijiet. Qal illi iva pero' ma kienux qeghdin fuqu personalment u kien lest li jaghmel extract taghhom u dan billi jaghmlu riferenza ghat-terms of carriage tal-carrier li pprometti li jesebihom fis-seduta sussegwenti jew permezz ta' nota.

Illi fi-15 ta' Novembru 2017 kompla jixhed **Joseph Bugeja** li esebixxa kopja tal-kundizzjonijiet rigwardanti l-fast booking system, liema dokument gie mmarkat mill-Qorti bhala Dokument JB1. Qal ukoll illi ghalkemm huma ghamlu riferenza ghal-istess terms and conditions, dawk l-istess kundizzjonijiet dahlu fis-sistema fis-sena 2016 waqt li x-shipment in kwistjoni irrefera ghall-2015 u ghalhekk spjega li f'dan il-kaz l-involvument taghhom kien biss li jinnotifikaw lir-ricevitur u jiskambjaw il-bill of lading mad-delivery order.

Rat in-nota pprezentata mis-socjeta' attrici nhar il-31 ta' Mejju 2017, li permezz taghha gie pprezentat l-affidavit ta' **John Galdes** immarkat Dok JG, fejn iddikjara li ghandu l-kariga ta' Senior Manager fil-Claims Department ta' GasanMamo Insurance Limited. Il-klijent taghhom GasanZammit Motors Limited kien assikura maghhom konsenja konsistenti minn 33 vetturi Ford Transit li kellhom jaslu Malta mit-Turkija abbord il-Vapur Eurocargo Napoli.

Qal li meta dawn il-vetturi kienu waslu Malta f'April 2015, irrizulta illi kien fihom diversi hsarat u nuqqasijiet.

Il-hsarat u nuqqasijiet in kwistjoni kienu jammontaw ghal valur ta' €6,560.82. GasanMamo Insurance Limited halset lill-klijent taghhom dan l-ammont u b'hekk gew surrogati fid-drittijiet tieghu. Wara li hallsu l-claim, huma bdew l-procedura tar-*recovery* u gabru d-dokumenti relattivi ghall-claim. Huwa qal irid jigi rilevat ghalhekk illi f'dan il-kaz il-hatt u l-konsenja tal-merkanzija saret hawn Malta.

Qal illi barra minn hekk ix-xhieda kollha li riedu jittellghu f'din il-kawza huma persuni Maltin impjegati ma' kumpanniji Maltin li xi uhud minnhom lanqas ma huma partijiet fil-kawza bhal ma huma l-assikurat inniffsu u persuni li kienu involuti fil-konsenja tal-merkanzija, surveyors, rapprezentanti ta' Valletta Gateway Terminals Limited, kif ukoll impjegati li hadmu fuq din il-claim li kollha riedu jixhdu dwar dan il-kaz.

John Galdes qal illi l-kawza in kwistjoni hija maghmula minn kumpannija Maltija wahda lejn kumpanija ohra Maltija. Qal illi s-socjeta' konvenuta qajmet ukoll eccezzjoni ta' preskrizzjoni ai termini ta' paragrafu 6 tal-Artikolu III tal-Iskeda tal-Att dwar il-Garr ta' Merkanzija bil-Bahar (Kapitolu 140 tal-Ligijiet ta' Malta). F'dan ir-rigward huwa qal illi l-konsenja waslet hawn Malta fl-20 ta' April 2015 izda qabel ma ghalaq it-terminu ta' sena, huma kienu kkorrispondew mal-kumpannija Grimaldi Euromed s.p.a fejn hu talab li jinghataw estensjoni tat-terminu li fih setghu jifthu l-kawza.

Huma fil-fatt tawhom estensjoni ta' tlett xhur u cioe' sal-14 ta' Lulju 2016. (Dok. JG1) Meta kien ser jaghlaq it-terminu estiz, huwa kitbilhom fejn infurmhom li ladarba ma semghux minghandhom, hu talabhom xi

informazzjoni dwar din il-claim sa mhux iktar tard mit-8 ta’ Lulju 2016, u fin-nuqqas kienu ser jifthu l-kawza.

Fil-5 ta’ Lulju 2016, Carolina Molis mill-claims and legal department ta’ Grimaldi infurmatu li kienu qed jestendu t-terminu ghal tlett xhur ohra u cioe’ sal-14 ta’ Ottubru 2016 (DOK. JG2). Qal li permess illi fil-frattemp ma semghux izjed minn-naha ta’ Grimaldi, huma fethu il-kawza odjerna fil-11 ta’ Ottubru 2016 u cioe’ entro t-terminu estiz minn Grimaldi.

Illi fil-15 ta' Novembru 2017 xehed **John Galdes** in kontro-ezami u mistoqsi jekk qattx ra l-polza tal-cargo qabel ma fethu l-kawza odjerna, qal illi jista' jkun li ra l-*bill of lading* pero’ mhuwiex cert. Qal illi seta’ jkun illi huwa raha qabel jew wara li nfethet il-kawza.

Qal ukoll li l-informazzjoni li jkollhom huma tigi minghand il-klijent taghhom li f'dan il-kaz huwa Gasan Zammit Motors u Gasan Zammit infurmahom li l-kuntratt li kellu kien mas-socjeta' Sullivan, il-garr tal-karozzi mill-pajjiz ghal Malta.

Spjega illi hu ma dahalx fil-kwistjoni jekk effettivament kinitx s-socjeta' konvenuta li ghamlu l-booking mal-Grimaldi pero’ jaf li hemm id-delivery note esebita fl-Atti hekk mahruga minn Sullivan, kif ukoll qal illi jaf li din intbaghtet lill-klijent taghhom u li hemm relazzjoni bejn Gasan Zammit Motors u s-socjeta' konvenuta pero’ dwar xi dettall tal-istess relazzjoni ma dahalx. Spjega illi hu jaf li hemm relazzjoni lavorattiva bejn is-socjeta' Gasan Zammit Motors u s-Socjeta' konvenuta Sullivan Maritime pero’ dwar x'inhi din ir-relazzjoni fl-integrita' taghha hu ma jafx.

Esebixxa wkoll korrispondenza li huma ghamlu mas-Sur Bugeja bhala rapprezentant tas-Socjeta' konvenuta fejn qabel ma fethu l-kawza huma kienu

gharrfuh, tant li f'wahda mill-emails li esebixxa fix-xhieda tieghu li gew immarkati komplessivament bhala Dokument JB2, is-Sur Bugeja kien informa lil Grimaldi Group u kien qed jistenna risposta minn ghandhom u ghalhekk ir-relazzjoni taghhom dwar il-korrispondenza dejjem kienet ma' Sullivan. Qal li fil-fatt Joseph Bugeja wiegeb ghan-nom ta' Sullivan Maritime Limited bhala General Manager u dan fil-kapacita' bhala agenti biss. Qal li m'hemm l-ebda riferenza ghal Grimaldi.

Rat il-verbal taghha tal-10 ta' Jannar 2018 fejn il-partijiet qablu li din il-kawza tigi differita ghas-sentenza dwar it-tieni eccezzjoni u cioe' dik li tittratta l-eccezzjoni ta' gurisdizzjoni.

Rat in-nota tas-sottomissjoni tas-socjeta' attrici pprezentata fl-atti nhar l-11 ta' Dicembru, 2017.

Rat in-nota tas-sottomissjoni tas-socjeta' konvenuta pprezentata fl-atti nhar l-10 ta' Jannar, 2018.

Ikkunsidrat:

Illi l-fatti tal-kawza huma s-segwenti u dawn ma jidhrux li huma kontestati:

1. Illi l-kawza tirrigwarda talba ghall-hlas tas-somma reklamata fir-rikors promotur u cioe' l-ammont ta' sitt elef, hames mija u sittin ewro u tnejn u tmenin centezmu (€6,560.82), liema somma tirrapprezenta danni sofferti mis-socjeta' attrici minhabba hsarat li gew kagunati f'xi vetturi li gew trasportati mill-Italja ghal Malta abbord il-vapur Grande Gana.
2. Illi l-vetturi waslu Malta u gew rilaxxjati permezz ta' polza ta' karigu rilaxxjata mis-socjeta' konvenuta.
3. Illi l-vetturi waslu Malta f'April 2015 (shipment reference number 2015602339191) u meta nhattu mill-vapur uhud minn dawn il-vetturi

kellhom xi hsarat li ghalihom hallset is-socjeta' attrici meta hallset l-assigurat taghha skond il-ligi u l-polza u b'hekk insegwitu giet surrogata fid-drittijiet taghha u kellha tintavola din il-kawza sabiex tigi rimborsata tal-hlasijiet li ghamlet.

4. Illi s-socjeta' konvenuta pprezentat diversi eccezzjonijiet pero' ai fini ta' din is-sentenza preliminari eccepiet li din l-Qorti m'ghandiex gurisdizzjoni u li l-kawza kellha tigi intavolata Napoli skond dak li hemm miktub fin-numru 2 tat-termini u l-kundizzjonijiet tal-polza ta' karigu (B/L Nru 310092899).
5. Illi s-socjeta' attrici ma taqbilx ma' din it-tezi u tghid li hija din il-Qorti li hija vestita bil-gurisdizzjoni.

Kif imsemmi fis-sentenza moghtija mill-Qorti tal-Appelli Sede Inferjuri fil-kawza fl-ismijiet '**George Said noe et vs Joseph Ellul Sullivan noe'** deciza fit-3 ta' Ottubru 2013 fejn intqal li:

"*Huwa fl-ordni kemm logiku kif ukoll guridiku illi l-ewwel haga li trid tigi investita mill-Qorti, meta hekk tinsorgi, bhal fl-istanza prezenti, hi l-eccezzjoni tan-nuqqas ta' gurisdizzjoni. Dan hu bil-wisq ovvju in kwantu jekk tonqos il-gurisdizzjoni l-Qorti ma tkunx tista' tinoltra ruhha fuq il-meritu tal-kaz jew ta' l-eccezzjonijiet l-ohra sollevati;*

*Bhal ma jirrizulta li hekk sar ukoll f' dan il-kaz, eccezzjoni bhal din htiegilha titqajjem in limine litis. Dan ghaliex "il-patt li bih tigi prorogata l-gurisdizzjoni jista' jigi rinunzjat minn dak li a favur tieghu l-patt ikun gie stipulat u jekk dik il-persuna konvenuta ma topponix l-eccezzjoni relativa in limine litis "si ha da ritenere che egli vi abbia rinunziato, ed in caso di tale rinunzia rivive la gurisdizione ordinaria e propria (Vol. XXIV P I p 1067)" – "***Charles Debono proprio et nomine –vs- John Caruana nomine***", Appell Kummercjali, 14 ta' Mejju 1971*";

Illi ma hemm l-ebda dubju li s-socjeta' attrici kif ukoll dik konvenuta huma registrati f'Malta, bl-indirizz taghhom f'Malta, u apparti tali *jurisdiction clause* li ser issir referenza ghaliha 'l quddiem, ma hemm l-ebda dubju li din il-Qorti ghandha gurisdizzjoni fuq dan il-kaz, ai termini tal-**Artikolu 742 tal-Kapitolu 12** tal-Ligijiet ta' Malta.

Illi dwar il-kwistjoni tal-inkompetenza tal-Qrati ordinarji minhabba deroga mahluqa minn klawsola ta' gurisdizzjoni, il-ligi tal-Procedura tistabbilixxi li l-fatt wahdu li jkun hemm Qorti ohra barranija li jkollha gurisdizzjoni konkorrenti ma jeskludix minn qabel il-gurisdizzjoni tal-Qrati Maltin.[1]

Jidher li dak l-artikolu japplika fejn ikun hemm diga' kawza dwar l-istess haga jew konnessa maghha li qieghda tinstema' minn Qorti barranija. Jekk ma jkunx hemm kawza bhal dik diga` mibdija, jidher li s-setgha li Qorti Maltija tqis u tisma' l-kawza tiddependi mill-kriterji li normalment isejsu l-gurisdizzjoni tal-Qrati Maltin skont l-**artikolu 742(1) tal-Kap 12.**

Izda kif gie osservat mill-Prim'Awla tal-Qorti fil-kaz fl-ismijiet "**Peter Arrigo noe v Dr. Chris Cilia et. noe**" (PA(JRM) - dec. fil-11 ta' Dicembru 2003):

"*Sa minn zmien ilu, il-Qrati taghna taw gharfien lill-klawsoli gurisdizzjonali, u dan l-izjed taht is-sahha tal-principju tal-liberta' kuntrattwali tal-partijiet u l-iehor li pacta sunt servanda, u jigifieri li jekk parti tkun intrabtet b'patt li kwistjoni kellha titresssaq quddiem qorti jew tribunal partikolari, dik ir-rabta ma setghetx tintesa jew titwarrab jekk mhux bi qbil bejn kulhadd*[2]."

Izda ghalkemm kien hemm xi ftit kazijiet fejn l-ezistenza ta' klawsola bhal dik waslet biex il-Qorti qisitha bhala wahda tassattiva li tnehhi l-gurisdizzjoni

[1] Art. 742(2) Kap.12
[2] Ara, per ezempju, P.A. 12.3.1954 fil-kawza fl-ismijiet "Tonna Barthet vs Pace noe" Kollez. Vol: XXXVIII.iii.653)

taghha[3], il-bicca l-kbira tad-decizjonijiet huma fis-sens li l-Qrati Maltin ghandhom kull jedd li jezercitaw diskrezzjoni jekk iwarrbux il-gurisdizzjoni taghhom[4] taht is-sahha ta' klawsola bhal dik. Dan il-hsieb jaqbel sewwa ma' dak li tipprovdi espressament il-ligi taghna llum, u l-fehma l-izjed accettata hija li klawsola bhal dik ma tistax titfisser bhala li tezonera ghal kollox u minn qabel il-gurisdizzjoni tal-Qorti li mqarr tistharreg il-kwistjoni[5], u fejn, ikkunsidrati ccirkostanzi, jkun jidher li l-partijiet tassew riedu din il-klawsola". (Vol. XXIV P I p 1067);

Is-socjeta' konvenuta bbazat l-eccezzjoni taghha dwar nuqqas ta' gurisdizzjoni fuq il-klawsola 2 imsemmija 'Law and Jurisdiction' (fol. 18) li tghid li "*Any and all claims and/or disputes arising under the contract of carriage evidenced by this Bill of Lading or in connection there with shall be brought before and determined by the Courts of Naples and in accordance with the Law of Italy unless otherwise provided herein. <u>The carrier however reserves the right to take legal action against the Merchant and the holder as well at any other competent court</u>.*(sottolinear ta' din il-Qorti)"

Minn gurisprudenza affermata in subjecta materja huwa ndiskuss illi patt bhal dak kontenut fil-polza surreferita huwa validu u jorbot *di regola* lill-partijiet. "*Il patto nella polizza di carico per cui si dichiara tra tribunali concorrenti quale di loro dovra prendere cognizione di qualunque futuro litigio ad esclusione dell' altro tribunale e` valida*" (**<u>Castagna –vs- Denaro</u>**" a Vol. XII p 252; "**<u>P. L. Edoardo Frendo –vs- Dottor Roberto Naudi et nomine</u>**" a Vol. XXIX P I p 1317);

B'danakollu l-Qrati pacifikament irrikonoxxew li jezistu eccezzjonijiet ghal din ir-regola; Hekk, ad exemplum, gie rikonoxxut illi "*trattandosi di una*

[3] Ara, per ezempju, Kumm. 6.10.1959 fil-kawza fl-ismijiet "Lucia noe vs Borg" (Kollez.Vol: XLIII.iii.870)
[4] Ara, per ezempju, Kumm. 6.10.1959 fil-kawza fl-ismijiet "Lucia noe vs Borg" (Kollez.Vol: XLIII.iii.870)
[5] Ara, per ezempju, App. Civ. 9.12.1935 fil-kawza fl-ismijiet "Frendo vs Naudi et "(Kollez. Vol: XXIX.i.1317)

contestazione riguardo la mancanza della merce o la deficienza del peso di essa, fatti che possono accertarsi solo alla scaricazione, il domicilio reale e` quello determinato dal luogo della detta scaricazione della merce, ed e` innanzi al tribunale del luogo di scaricazione che tali questioni possono agevolmente svolgersi e definirsi." ("**Negte. Andrea Gatt nomine -vs- Negte. Gustavo Gollcher nomine**" a Vol. XXIII P III p 484);

Avolja jkun hemm klawsoli f'dak is-sens, il-Qrati Taghna ghandhom gurisdizzjoni meta tkun kwistjoni ta' atti ta' avarea, jew ta' verifika ta' danni li ma tistax issir hlief hawn Malta; jew almenu ma tistax issir quddiem it-tribunal ta' barra ahjar, jew b' anqas spejjez u f'anqas zmien milli quddiem it-Tribunali Taghna." (Kollezz. Vol. XXIX P I p 1317; Vol. XX P III p 32; Vol. XVII P II p 33);

Tali principju dwar ir-regola tal-validita` tax-xelta tat-tribunal elett fil-polza u l-eccezzjonijiet ghall-istess principji motivati minn ragunijiet ta' espedjenza logika baqghu jigu konsegwiti. Dan kif manifest fid-decizjonijiet fl-ismijiet "**Yves Thomas nomine –vs- Ray Angeland nomine**", Qorti tal-Kummerc, 20 ta' Jannar 1975, "**Reginald Micallef et nomine –vs- Chev. Silvio Mifsud et nomine**", Appell Kummercjali, 26 ta' Novembru 1991 u "**Avv. Dr. Giannino Caruana Demajo nomine – vs- Maurice Spiteri nomine**", Prim' Awla, Qorti Civili, 31 ta' Mejju 1995).

Gie sostnut fin-nota ta' sottomissjonijiet tas-socjeta' konvenuta (fol. 5 taghha) li huwa principju fundamentali fil-ligi tal-kuntratti, li dak li jkun miftiehem bejn il-partijiet ghandu s-sahha tal-ligi, u ghalhekk ghandu jkun rispettat mill-partijiet, u mill-Qorti (pacta sunt servanda); u ghall-kaz taht ezami l-polza ta' karigu hija kuntratt ta' bejn il-partijiet.

Illi fil-kaz **John Galdes noe vs Joseph Bowman noe** deciza mill-Prim' Awla Qorti Civili fil-21 ta' Gunju 1993 inghad li:

"*Klawsoli ta' arbitragg li jeskludu l-gurisdizzjoni tal-Qrati ta' Malta huma validi izda mhux dejjem assoluti. Fil-fatt, minkejja klawsola bhal dik, il-Qrati ta' Malta xorta ghandhom gurisdizzjoni limitata ghall-konstatazzjoni tan-nuqqas jew tal-hsara riportata fil-merkanzija, izda mhux ukoll biex jiddeterminaw talba dwar responsabbilta`*."

Fil-kaz '**Reginald Micallef u Walter Camilleri noe. vs Chev. Silvio Mifsud u Adrian Mifsud noe**' deciza mill-Qorti tal-Appell fis-26 ta' Novembru 1991, sar ezami tal-gurisprudenza taghna kif ukoll tad-duttrina relevanti. Dan il-kaz elenka l-gurisprudenza in kwistjoni. Illi f'dan il-kaz, saret referenza ghall-kaz **Cesareo vs Denaro**, 5 ta' Frar 1889, Vol. Xii.127, fejn giet rifjutata l-gurisdizzjoni:

"*Che dall' art. 27 delle Polizze di Carico esebite…. Risulta che per qualunque domanda di indennizzo,….il ricevitore che volesse portare in giudizio la societa` deve chiamarla innanzi al tribunale delle Sede del Compartimento, a cui appartieni il piroscafo, restando d'acordo, esclusa la competenza del tribunale del caricature e ricevitore…. E sebbene secondo le regole generali la Corte di Malta avrebbe giurisdizione, e sarebbe competente a prendere cognizione di cause concernanti merci arrivate in questo porto, tuttavia, cio` non escluderebbe la giurisdizione pure delle Corti del convenuto e del luogo del contratto.*"

Illi fl-istess kaz, imbaghad sar accenn ghal **Galea vs Hammer**, Kummerc tal-14 ta' Mejju 1907 Vol.XX.III.32, li kienet tirrigwarda danni fil-merkanzija skarikata f'Malta mill-bastiment "Marco Mingetti", fejn inghad:

"*per cio` che concerne l'istruzione di avaria, poiche` rendesi il piu` delle volte impossibile la verificazione del danno per parte del tribunale estero di merce in Malta, od almeno tale esame non potrebbe essere effettuato con quella essenziale per conservazione della merce medesima*";

Di piu` gie ritenut:

"percio` che concerne la domanda per il pagamento o la decisione se I danni cadano o no entro I rischi assunti dalla compagnia, od altrimenti a decidere sulle clausole della polizza";

B'hekk, il-problema tal-gurisdizzjoni giet maqsuma fi tnejn: pozittiva ghal parti eminentement funzjonali u istruttorja kif ukoll il-likwidazzjoni tad-danni, u negattiva ghal dak li jirrigwarda r-responsabbilta` u l-kundanna ghall-pagament tad-danni.

Dan kien gie segwit fil-kaz '**Pace vs Civitelli**, Kummerc deciza fis-6 ta' Lulju 1911, Vol. XXI.III.71, fejn gie ritenut:

"L'odierna azione e` diretta contro la compagnia non per fatti connessi colla navigazione e col trasporto o sbarcodella merce, ma per colpe che si allegano commesse a danno dell'attore in queste isole, e pertanto il tribunale competente e quello di quest' isole….."

Imbaghad fil-kaz **Gatt vs Gollcher** deciza fl-14 ta' Novembru 1916, Vol. XXIII.III.484 ikkonkludiet li ghalkemm klawsoli ta' referenza ghall-gurisdizzjoni partikolari huma validi:

".....ma tali clausole non fanno venire meno la competenza del tribunale del domicilio reale, la quale sussiste malgrado la inserizione di tali patti….";

U d-"*domicilio reale*" gie deskritt hekk:

"e quello determinato dal luogo della scaricazione della merce, trattandosi di una contestazione riguardo la mancanza della merce o la deficienza del peso di essa, fatti che solo possono accertarsi, alla scaricazione, ed e` innanzi il tribunal del luogo di scaricazione che tali questioni possono agevolmente svolgersi e definirsi";

Il-kaz '**Reginald Micallef et noe vs Chev. Silvio Mifsud et noe'** enuncjat hawn fuq li elenka din il-kazistika, u dan gie ribadit ukoll li l-poloz ta' karigu intizi ghat-trasport internazzjonali huma dejjem soggetti ghal The Hague Rules, u ghalhekk klawsola bhal din ta' gurisdizzjoni fil-polza ta' karigu ma tinghatax valenza internazzjonali.

Ukoll, fil-kawza, '**Middlesea Insurance Company Limited noe vs Sullivan Maritime Limited noe'** deciza mill-Qorti Civili Prim' Awla fit-12 ta' Mejju 2004, inghad:

*"Il-Qrati Taghna kellhom diversi okkazjonijiet jesprimu ruhhom tant li llum, huwa stabbilment pacifiku li patt simili kontenut f'bill of lading, ghalkemm validu f'sens guridiku, ma jnehhix ghal kollox id-dritt gurisdizzjonali tat-tribunali lokali milli jinvestu kwistjonijiet ta' verifiki ta' danni f'merkanzija. Ir-ragunijiet avvallati minn ezami ta' xi sentenzi huwa b'mod jew wisq, dak li l-Qrati taghna ghandhom gurisdizzjoni biex jiddeciedu dwar il-validita` tal-poloz. (***John Bonello noe. vs John Ripard noe.,** *Appell, 7 ta' Ottubru 1997) jew f'kaz li tqum kwistjoni ta' atti ta' averea, (Kollez. Vol.. XX P III p 32; Vol. XX111 P111 p 484) jew ta' accertament ta' hsarat li ma tistax issir hlief hawn Malta jew almenu ma tistax issir quddiem it-tribunal ta' barra ahjar, u b'anqas spejjez u f'anqas zmien milli quddiem it-tribunali taghna (Kollez. Vol. XXIX PI*

*p 1317; "**Avv. Peter Borg Costanzi nomine vs Ernest Sullivan nomine**," Appell, 7 ta' Ottubru 1997).*

Fis-sentenza fl-ismijiet '**Middlesea Insurance Company Limited noe vs Sullivan Maritime Limited noe'** u s-sentenza fil-kawza '**Bonello vs Ripard et'** deciza fis-7 ta' Ottubru, 1997 mill-Qorti ta' l-Appell li qalet:

"*Dak li jrid jigi ezaminat huwa propriju jekk hemmx ragunijiet sufficjenti sabiex il-Qrati taghna jezercitaw il-gurisdizzjoni residwa li jifdlilhom anke meta jkun hemm klawsola li tiddifetta mill-gurisdizzjoni ta' l-istess qrati*".

Fil-kaz Ingliz, The Eleftheria, (1970)[6] citat minn **Cheshire and North** fil-ktieb "**Private International Law**"[7] il-principji li huma applikati minn Qorti Ingliza rinfaccjata b'talba ghas-soprasessjoni minhabba "exclusive jurisdiction clause" huma:
"..(2)*The discretion (to stay) should be exercised by granting a stay unless a strong cause is shown for not doing so.(3)The burden of proving such strong cause is on the plaintiff.(4)In exercising its discretion the court should take into account all the circumstances of the particular case.(5)In particular, but without prejudice to (4), the following matters:-(a) in what country the evidence on the issues of fact is situated,or more readily available , and the effect of that on the relative convenience and expense of trial as between the English and foreign courts.(b)Whether the law of the foreign court applies and , if so, whether it differs from English Law in any material respects(c) With what country either party is connected and how closely.(d) Whether the defendants genuinely desire trial in the foreign country or are only seeking procedural advantages. (e) Whether the plaintiffs would be prejudiced by having to sue in a foreign court because they would be (i) depriced of security for their claim; (ii) be unable to enforce any judgment obtained; (iii) be faced with a time bar not*

[6] P.100
[7] 10th ed. p.114

applicable in England, or (iv) for political, racial , religious or other reasons be unlikely to get a fair trial."

Il-Qrati taghna stabbilew linja ta' principji gwida li, huma kompatibbli mal-principji enuncjati fl-The Eleftheria fuq citat.

Hekk ad ezempju, johrog mir-ragunament tal-Imhallef A. Parnis fis-6 ta' Lulju 1911 fil-kawza "**Giovanni Pace -vs- Gennaro Civitelli noe**":-

"*La Corte come presieduta ritiene che quella clausola nel commercio marittimo deve essere attesa quando colla stessa non venisse recato un grave pregiudizio al caricatore o ricevitore nel senso che il rinviarlo innanzi al tribunale del compartimento al quale appartiene il vapore lo metterebbe nella impossibilita` di proseguire la causa, e quando per la natura delle circostanze per le prove da essere addottati, l'esercizio dell'azione in queste Isole importerebbe economia di spese e non sarebbe pregiudizievole alla difesa per parte del vapore e dei suoi proprietari. In altri termini la clausola escludente la competenza del tribunale e` soggetta ad eccezioni, avuto riguardo alla circostanza ed avuto riguardo al fine pel quale quella clausola e` stata introdotta*."

Illi kif gie ritenut fil-kawza "**Dr. Michael Scriha nomine vs Il Pamento Limited**" (P.A. RCP. 9 ta' Jannar 2001) l-gurisprudenza nostrali hija konsistenti u tipprovdi, kif inghad inter alia fis-sentenza "**John Galdes nomine vs Joseph Bowman nomine**" (K. F. 21 ta' Gunju 1993) li:

"*Illi skont l-evoluzzjoni fid-dottrina li temani mill-gurisprudenza lokali jidher li tali kwalsoli bhal dik iccitata 'supra' huma legalment validi pero' m'humiex assoluti dejjem. Di fatti f'numru ta' kazi l-Qrati irritenew li nonostante tali klawsola, xorta ghandom gurisdizzjoni in kwantu u limitatament ghal kostatazzjoni tan-nuqqas jew tal-hsara rriporatata fil-merkanzija de quo*".

Illi dan isir peress li meta trid issir konstatazzjoni tal-kwalita' tal-merkanzija, l-allegata mankanza jew difetti li setgha fiha, jew dwar nuqqasijiet dwar l-istess merkanzija, il-Qrati taghna konsistentement irritenew illi meta l-istess merkanzija tinsab hawn Malta (kif inhu l-kaz in desamina) , id-determinazzjoni tad-domicilju reali, fejn trid issir l-ezami tal-istess merkanzija, huwa dejjem Malta, minhabba li jekk tali verifiki jsiru f'post iehor, fejn ovvjament ma hemmx tali merkanzija, dan issir hafna aktar difficli jekk mhux impossibbli. ("**Robert Bonello nomine vs Agostina Mifsud et nomine**". - K.S.S. 30 ta' April 1993- XXX D. iii. 373.- "**Micallef et nomine vs Chev. Mifsud et nomine**. - A.C. 26 ta' Ottubru 1991)

Illi tal-istess portata huma s-sentenza citata sopra "**Negoziante Andrea Gatt vs Negoziante Gustavo Gollcher**" (K. 14 ta' Novembru 1916 - XIII. iii. 484) fejn inghad illi "*il domicilio reale e' quello determinato dal luogo della scaricazione della merce trattandosi di una contestazione riguardo la mancanza della merce o la deficienza del peso di essa, fatti che possono solo accettarsi alla scaricazione, ed innanzi al tribunale del luogo di scaricazione che tali questioni possono agevolamente svolgersi e defenirsi*".

Illi kien ghalhekk u fuq dawn il-principji li l-Qorti fil-kawza "**Prokuratur Legali Edoardo Frendo vs Dottor Roberto Naudi et nomine**" (A. K. 9 ta' Dicembru 1935 - XXIX E. i. 1317) sostniet li, nonostante il-klawsola dwar gurisdizzjoni esklussiva ta' Qorti estera, din il-Qorti xorta ghandha gurisidizzjoni li tisma' l-kaz, jekk dan ikun iktar kompattibbli ghad-determinazzjoni tal-pendenza, u iktar facli li tali kwistjoni tigi ezaminata b'mod iktar prattiku, kemm ghaliex l-oggetti jkunu hawn Malta, u kemm ghaliex tali sentenza tkun tista' tigi esegwita hawn Malta.

Fil-kaz imsemmi, fil-fatt kien jittratta dwar konsenja ta' injam, li l-konvenut sostna li kienet ta' kwalita' inferjuri, u peress li tali merkanzija kienet Malta, mela allura l-istess Qorti kkonfermat il-gurisdizzjoni taghha. ("**Galea vs Hammer**" - XX.iii.32; - "**Pace vs Civitelli**" - XXI. iii. 71; "**Thomas vs Angeland**" - K. 20 ta' Jannar 1975); "**P.L. Edoardo Frendo vs Dr. Robert Naudi"** - A.C. 9 ta' Dicembru 1935.

Inoltre Council Regulation EC 44/2001 fl-Artikolu 5 jsemmi li:
"A person domiciled in a Member State, may in another Member State be sued:
(a) *in matters relating to a contract, in the courts for the place of performance of the obligation in question*."

Izda kull kaz ghandu il-fattispecje partikolari tieghu u d-diskrizzjoni finali hija dejjem tal-Qorti. Sta ghalhekk ghas-socjeta' attrici li tikkonvinci lill-Qorti ghaliex hija ghazlet li tissorvola l-klawsola gurisdizzjonali fil-polza.

Fil-kaz in ezami l-vetturi gew skarikati Malta, id-danni gew identifikati Malta; u dawk li ser jixhdu dwar id-danni huma nies li principalment jirresjedu Malta. Issa skond il-Bill of Lading l-obbligu tal-Carrier kien li jwassal il-vetturi Malta.

Jinghad li din il-klawsola ta' gurisdizzjoni tnizzlet fil-*Bill of lading* li jinhareg una volta u biss wara li l-merkanzija tkun diga' tghabbiet fuq il-vapur u ghalhekk zgur li s-socjeta' attrici ma kellhiex l-opportunita li tinnegozja din il-klawsola. Jinghad ukoll li din il-klawsola hija miktuba 'f'print irqiq hafna fuq 'l wara tal-polza. Jinghad ukoll li ma jirrizultax minn dak li xehdu l-partijiet li tali klawsola giet inserita b'xi ftehim bejn il-partijiet anzi zgur li s-socjeta' attrici ma kellha l-ebda involviment. In oltre m'hemmx dubju li l-esekuzzjoni ta' din is-sentenza ghandha issir hawn Malta u ghalhekk ghal dawn ir-ragunijiet multiplici, l-Qortti hija tal-fehma li ghandha gurisdizzjoni.

Wara li l-Qorti hadhet in konsiderazzjoni dak kollu li qalu z-zewg partijiet fin-noti taghhom u dak kollu li gie ribadit fil-gurisprudenza nostrana, u in vista tal-fatt li s-socjeta` attrici qed tipprocedi ghad-danni, hija tal-fehma li l-eccezzjoni preliminari tal-konvenuti dwar il-gurisdizzjoni mhix attendibbli.

Illi l-Qorti tifhem li minn qari tal-istess sentenzi, jirrizulta li l-kriterji li ggwidaw lill-Qrati taghna kienu dawk ta' pratticita', konvenjenza u espedjenza in kwantu l-foro naturali sabiex jigi stabbilit xi nuqqas fil-kunsenja kienet tkun il-post tal-iskarikar tal-merkanzija.

Ghaldaqstant, tichad it-tieni eccezzjoni, u tiddikjara li din il-Qorti ghandha gurisdizzjoni tiehu konjizzjoni tal-kawza u tordna l-prosegwiment taghha.

Dr. Consuelo Scerri Herrera LL.D., Dip. Matr. (Can)
Magistrat

Graziella Attard
Deputat Regstratur